

„A remény szertefoszlott”^[1]

Csecsemőgyilkosságok a fővárosban 1966–1970 között

„A gyermekét megölni kívánó anya terhességét rendszerint titkolja. Teszi ezt azért, mert a terhesség tényét is el akarja titkolni, az ölési cselekményre előre készül. Ez önmagában azt is jelenti, ha valamilyen komplikáció és a házasságban szülő nő és a törvényben azonos megítélés alá esik. Azonban két fő tendencia figyelhető meg a forrásban: egyrészt normalitásként azt ábrázolja, ha a nő házasságban szül, és nem egyedül vállal gyermeket és, másrészt állami felügyelet alá akarja helyezni a terhes nő testét, amikor az állapotos nők teljes körű nyilvántartását, illetve azt szorgalmazza, hogy írják fel a terhesrendelésen megjelenő nők személyi igazolvány számát.

Bevezető

A Budapesti Rendőr-főkapitányság értékelő jelentése az 1966–1970 közötti, Budapesten és Pest megyében történt gyermeköléseket, mai fogalomhasználattal *újszülöttöléseket* elemzi. A jelentés szerzője hangsúlyozta, hogy a „megváltozott társadalmi viszonyokra tekintettel” az 1960-as évek Magyarországn természetes, hogy a házasságon kívül szülő nő és a házasságban szülő nő és a törvényben azonos megítélés alá esik. Azonban két fő tendencia figyelhető meg a forrásban: egyrészt normalitásként azt ábrázolja, ha a nő házasságban szül, és nem egyedül vállal gyermeket és, másrészt állami felügyelet alá akarja helyezni a terhes nő testét, amikor az állapotos nők teljes körű nyilvántartását, illetve azt szorgalmazza, hogy írják fel a terhesrendelésen megjelenő nők személyi igazolvány számát.

1969-ben jelent meg az első, pozitív hangvételű *Nők Lapja* cikk egy leányanyával kapcsolatban. A könyvtárosként dolgozó lányanyát úgy ábrázolták az írásban, mint „26 esztendő rokonszenves, szép arcú, karcsú nő”, akinek a gyermek apjával éveig tartott a kapcsolata. Első terhességét elvetette, a másodikat viszont megtartotta. Hét hónapos terhes koráig nem szólt senkinek, ekkor egy barátjának mesélte el, hogy gyermeket vár, aki azt tanácsolta, mondja el a fiúnak is. A lány kálváriája ekkor kezdődött, ugyanis az ellenszenvesnek ábrázolt leendő apa saját főnökét hívta segítségül, hogy a lányt meggyőzze arról, hogy a gyereket el kell vetetni, vagy ha már nem lehet, akkor örökbe kell adni. A lány szülei azt akarták, kössenek névházasságot, de a fiú ezt is visszautasította. A lány biztos volt abban, hogy megszüli, és felneveli a gyereket egyedül. A korábbi cikkeken a lányanyák döntését nem tudatosnak ábrázolták, hanem kényszernek. A cikk szerint a lányanya mellé állt faluja, elsősorban azért, mert „okos, becsületes, megbízható, nagyon kedves”, és a szülei is kiálltak mellette.

A leendő leányanya sorsának kedvező alakulása azonban ritka kivétel volt, mint ahogy a jelentés mutatja is. A jelentés szerzője külön hangsúlyozza azt, hogy figyelmet kell fordítani a Budapestre naponta dolgozni bejáró nőkre, hogy őket is el tudja számoltatni esetleges terhességükkel kapcsolatban, mivel a felderítetlen esetek zömét nekik tulajdonították. A bejárók és az ingázók a modern és a tradicionális kultúra határán éltek, identitásukban és életformájukban kötődtek a város és a falu világához is. A jelentés szerzője egyrészt együttérzést tanúsított a büntetett elkövető nőkkel, amikor hangsúlyozta, hogy a szülés alatt és után a szülő nő kivételes testi és lelki állapotban van, ezért a bíróságok enyhe ítélezési gyakorlata természetes.

A Kádár-korszakban az 1961. évi V. tv. a csecsemőgyilkosságot – ellentétben a Csemegi kódexszel, ahol privilegizált tényállás volt – beolvasztotta az emberölés alapeseti tényállásába. A törvény miniszteri indoklása szerint ennek oka többek között az volt, hogy a házasságon kívül született, törvénytelennek számító gyermekeket az 1946. évi XXIX. tc. egyenjogúsította, tehát a házasságon kívül szülő nő törvényi védelmet élvezett. A törvény indoklása szerint a privilegizált tényállás, vagyis az enyhébb megítélés megszüntetését az is indokolta, hogy a szocialista időszakban, a „gazdasági-társadalmi viszonyok átalakulásával”, a nyomor megszűnésével, az emancipációs beszédmód miatt a „nők megváltozott társadalmi helyzetével” megszűntnek gondolták a lányanyák kitaszítottágát a társadalomból. Az általános tankötelezettséget pedig gyogyírnak vélték a kulturális elmaradottság felszámolására. A szocialista időszakban a bírói gyakorlatban a büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként leginkább arra lehetett hivatkozni, hogy az anya a szülés során beszűkült tudatállapotban és kényszerhelyzetben volt. A bírók – szem előtt tartva Legfelsőbb Bíróság erre vonatkozó, 15. számú Irányelvét – a korszakban elenyésző számú esetben minősítették az újszülött megölését előre kiterveltnek, aljas indokból elkövetettnek, mert maga a titkolt terhesség nem volt tekinthető az előre megfontolt szándék alapjának. Az Irányelv szerint a büntetés kiszabása során minden egyes esetben vizsgálni kellett, hogy a cselekmény elkövetését mennyiben befolyásolta a szülő nő különleges állapota és a társadalmi rosszallás. A szocialista időszakban évente 25-30 felderített csecsemőgyilkosság volt, melyet 5-15 évig terjedő szabadságvesztéssel lehetett büntetni. 1958-1961 között elemzett esetekben átlagosan két év szabadságvesztés büntetést szabtak ki. E forrás is ezt tartotta általánosnak.

Azonban a szerző úgy vélte, hogy mivel e terhes nők nem jártak terhesgondozásra, tudatosan készültek születendő gyermekük megölésére, ez azonban elég valószínűtlen és több tudományos kutatási eredmény cáfolja is. Nem vizsgálta a jelentés a környezet szerepét, az apa felelősségét. Kriminológiai szempontból, a közvetlen környezet közömbösségét, felelősségét vizsgálók azzal érvelnek, hogy az anya elsősorban áldozat, másodsorban gyilkos. Cseres Judit kriminológus „Eltékoztolt újszülöttek” című kötetében 197 esetet elemezve azt a megállapítást tette, hogy felelősnek tartja a titokjátszma-ajánlatot kínáló környezetet, akiknek a segítségével az anya kilenc hónapon át úgy tehet, mintha nem is várna gyermeket. Herczog Mária szociológus szerint titkolt terhesség az, amelyben az állapotos nő környezete és gyakran saját maga előtt is tagadja azt a tényt, hogy gyermeket vár. Kardos Klára igazságügyi szakértő is azt hangsúlyozta, hogy érthetetlen a környezet tagadása: az, hogy a terhes nőket kitarthatóan azzal szembesítik, hogy a terhesség nem is létezik, és a nők a kilenc hónap alatt ennek az elvárásnak felelnek meg. Szerinte innen már csak egy lépés a „nem létező terhesség létező eredményének” megsemmisítése.

Szociálpolitikai szempontból – Dettre Erzsébet szerint – az újszülött gyilkosság mellett érv lehet az, hogy az anyák úgy érezhetik, a csecsemő megölése az egyetlen lehetőség arra, hogy addigi életlehetőségeiket, kapcsolatrendszerüket fenntartsák. A szocialista időszakbeli szociálpolitikát Cseres Judit 1982–1986 közötti időszakra vonatkozó kutatásában arra alapozva kritizálta, hogy a segítségre, védelemre szoruló terhes nőnek magának kellett volna felkeresnie az orvost, a védnőt és nem fordítva: tehát sajnos nem az intézmények képviselőinek volt kötelezettségük a veszélyeztetettek felkutatása.

Az alább közölt jelentés szerzője pozitív fejleményként ábrázolta a születésszámok emelkedését, amelyet egyértelműen a gyás 1967-es bevezetéséhez kötött. Azonban aggodalommal szökött az abortuszok magas számáról is. Magyarországon az 1960-as 1970-es években hajtották végre a legtöbb abortuszt. A meglévő adatok csak a legális művi terhesség megszakításokra vonatkoznak, nem számolva bele a törvénytelen beavatkozásokat és a spirál, valamint gyógyszerek abortív hatását. Az abortuszok száma 1956-ban nőtt meg, ekkor (1956. június 4-én) engedélyezték államilag, miután a Ratkó-törvényt feloldották. 1957–1966 között 1 642 417 abortuszt végeztek, az évenkénti átlagos szám 140–180 ezer közötti volt. 1969-ben például a művi vetélések száma 206 817 volt, akkor, amikor csak 154 318 kisbaba született.

Az abortuszok száma ezen a magas szinten állandósult 1973-ig, majd a fogamzásgátlók (Infecundin, Bisecurin) hatására csökkent és 1977-től a teherbeesés elleni védekezésnek a hormonális fogamzásgátlók szedésével történő gyakorlata terjedt el.

A jelentés szerzője persze sokkal nehezebb helyzetben volt, mint manapság a kérdéskörrel foglalkozók, amikor olyan javaslatokat próbált a döntéshozók elé tárni, amelyekkel a csecsemőgyilkosságok száma csökkenthető lett volna. Ma, áttanulmányozva a szakirodalmat, több megoldási javaslatot olvashatunk a válsághelyzetben állapotos nők számára. Így Cseres Judit kötetében hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a titokkényszer feloldódjon. Konkrét példákat hozott arra vonatkozóan, hogyha fény derült a terhességre, akkor a terhes nő környezete esetleg nem is volt annyira elutasító a születendő gyermekkel szemben, mint ahogy azt a várandós korábban feltételezte. A közoktatás, a média, az egészségügyi dolgozók szerepe ezért nagyon fontos, hiszen a krízisterhesek hozzájuk is fordulhatnak. A születendő gyermek érdekeit védő megoldás lehet a kórházak elé kihelyezett inkubátor.

Forrás

Rendőrségi jelentés csecsemőgyilkossági ügyek tapasztalatairól

1. sz. példány

Értékelő jelentés

a gyermekölési ügyek alakulásáról

(1966-1970. év)

Az emberi élet erőszakos elvétele minden korban magára vonta a gondolkodók, a jogászok figyelmét. Érthető, hogy a bűncselekményi kategória társadalmi és jogi problémái a legrégebbi idők óta a törvényhozók figyelmének a középpontjában áll.

Az élet és testi épség elleni bűntettek körében a törvényhozók számára mindig nehéz feladatot jelentettek az úgynevezett különös emberölési tényállások, ezen belül a gyermekölés megítélése is.

Az e témakört érintő jogi viták és az országoként megnyilvánuló különböző megítélések arra a következtetésre vezetnek, hogy kevés az olyan emberölési cselekmény, amely olyan sok vitára adott volna okot, mint éppen a gyermekölés. E megállapítás nemzetközi és hazai vonatkozásban egyaránt érvényes. Ezt tükrözi hazánk e büntetési kategóriát érintő büntetőjogi szabályozása is. Hazánk első büntető törvénykönyve, az 1878. évi V. tv., mint önálló törvényi tényállást szabályozta a gyermekölést.

Eszerint a gyermekölés teljesen el volt különítve az emberölés törvényi tényállásától. A szabályozás az akkori feudál-kapitalista viszonyoknak teljes egészében megfelelt, hiszen a házasságon kívül szülő nő cselekményét társadalmi, gazdasági és különböző erkölcsi tényezők alapján ítélték meg.

Ez a szabályozás lényegében 1961-ig volt érvényben, és csak az 1961. évi V. tv. változtatott oly módon, hogy a gyermekölést nem választotta külön az emberöléstől, hanem azonos büntetési tétellel fenyegetve egy törvényi tényállásba foglalta.

Ennek szükségességét társadalmi rendszerünkben bekövetkezett változások feltétlenül indokolták.

A gyermekölés témájával való foglalkozást már az anyagi jog területén megnyilvánuló problémák is indokolná. Jelen vizsgálódásainkat azonban nem a jogalkotás és jogalkalmazás problémái képezik, hanem - mint nyomozószerv - a gyermekölési ügyek területén végzett sajátos feladataink tapasztalatait kívánjuk feltárni.

Erre figyelemmel, a jelen értékelés keretei között elsősorban az alábbiakat kívánjuk elérni:

- számszerű adatok, statisztikai adatok összevetésével figyelemmel kísérni e büntetési kategória alakulását 1966. és 1970. között.
- megpróbálunk következtetéseket levonni a gyermekölési cselekmények jellegére, a csökkentést vagy emelkedést befolyásoló körülményekre, tényezőkre.
- az elkövetők, azaz a gyermekölés tettesei jellemző adatait vizsgálva feltárjuk a cselekmények motívumát, az elkövetést segítő körülményeket.
- értékeljük a gyermekölések felderítése tekintetében elért eredményeket.
- feltárjuk azokat a hiányosságokat, melyek munkánkban jelentkeztek s ugyanakkor megszabjuk feladatainkat.
- az összefüggések feltárásával intézkedési lehetőségeket keresünk a megelőzés, a megszakítás és a felderítés fokozása érdekében
- vizsgálódásunkat kiterjesztjük a gyermekölések tekintetében kifejtett operatív tevékenységekre is.

Összegezve a feladatokat, az a célunk, hogy a gyermekölési ügyek tapasztalatait feltárva javítsuk munkánkat a bűnüldözés e területén is.

Az anyag összeállításánál felhasznált segédanyag, irodalom:

- 55 darab nyomozati, bírói irat és e témakörben kezdeményezett 5 db operatív dosszié
- Büntető Döntvénytár (BH)
- Legfelsőbb Bíróság 4. sz. Irányelve
- dr. Horváth Tibor: Az élet, testi épség és egészség büntetőjogi védelme
- a hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása (BHÖ)
- Corpus Juris Hungarici
- 1961. évi V. tv. (Büntető Törvénykönyv és Miniszteri Indoklás)
- Büntetőjogi tankönyv
- Egészségügyi Minisztérium e témakörben kiadott statisztikai összeállításai
- A gyermekölés témáját érintő bírósági és jogászszevetségi ülések anyagai.

II.

A Budapesti Rendőrfőkapitányság bűnüldöző szervei 1966. január 1-től 1970. december 31-ig 148 emberölési ügyben dolgoztak. Ezek között 55 volt a gyermekölési ügyek száma, mely az össz emberölési ügyeknek több mint egyharmadát jelenti

Az emberölési ügyek és a gyermekölési ügyek százalékos arányát tekintve évenként is jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Volt olyan év (1969), amikor az összememberölési ügyeknek mindössze 25%-át jelentették gyermekölési ügyek. Volt viszont olyan év is (1970), amikor ez a százalékos arány az 50%-ot jelentette.

A vizsgálat tárgyát képező 5 évben 4 olyan gyermekölési ügyünk volt, ahol nyomozás elrendelésére nem került sor, azaz 72 órán belül a nyomozás megtagadása tekintetében intézkedtünk. A további vizsgálódásainkat a tárgyi oldal tekintetében 51 gyermekölési ügy képezi (elrendelt nyomozások), míg az alanyi oldal tekintetében a befejezett ügyek számát tudjuk figyelembe venni, mely 31.

Az ismert tetteses ügyek száma a tárgyévekben 25, az ismeretlen tetteses ügyek száma 26 volt. Bár a két szám majdnem azonos, mégis látható, hogy - szemben a klasszikus emberölési ügyekkel - e területeken az ismeretlen tetteses ügyek száma nagyobb, mint az ismerteké.

Mivel a 26 ismeretlen tetteses ügy közül 20 ügyben a tettes kilétét nem sikerült megállapítani, a nyomozás teljesítését a Be 160§ 2 bekezdés e. pontja alapján meg kellett szüntetni.

Az elkövetés helyeként két kategóriát különböztetünk meg: a nyílt, illetve a zárt területen elkövetett gyermeköléseket. A zárt terület kategóriájába kizárólag azok az ügyek tartoznak, ahol az elkövető a lakóhelyeként használt helyiségben, vagyis lakásában követte el a cselekményt. Nem tekintettük e kategória alá esőnek azokat az eseteket, ahol a cselekmény elkövetésére a lakáshoz tartozó udvari wcben került sor. A nyílt terület nem azonos jelen esetben a közterület fogalmával, ennél valamivel bővebb értelmezést kap. Ide soroltuk a nyilvános wcben, fürdőhelyiségben stb. elkövetett eseteket is.

A nyílt területen elkövetett gyermekölések száma 28, míg zárt területen elkövetett esetek száma 23. Ez utóbbi kizárólag azokat az eseteket jelenti, ahol a szülőanya lakószobájában követte el a gyermekölést. Látható tehát, hogy az esetek kb. 50-50%-át követik el nyílt, illetve zárt területen.

A feltalálás helyét illetően a kép már változik. Nyílt területen 31 újszülött holttestet találtunk, míg zárt területen mindössze 21-et. A szülőanya, vagyis a gyermekölés elkövetőjének logikus utócselkménye lenne az újszülött holttestétől való szabadulás, a közterületeken való elhagyás, az elrejtés. A zárt területen talált holttestek viszonylag nagy száma az alábbiakkal magyarázható:

- A szülés megtörténte, illetve az ölési cselekmény megtörténte után a szülőanya egészségi állapota oly mértékben rongálódott, hogy orvosi segítségben kell részesülnie. Elsődleges teendő tehát - neki vagy a hozzátartozóknak - hogy orvost hívjanak, kórházba szállítsák, nem pedig az újszülött holttestének az eltüntetése. Ezekben az esetekben az újszülött holttestét az azonnalos [] intézkedések során a lakásban megtaláljuk.

- Kevesek által ismert ok az ölési cselekmény pszichikai hatása a szülőanyára. Ez abban jelentkezik, hogy a gyengébb idegzetű, elsőszülő anyja az ölési cselekmény után becsomagolt és a lakásban elrejtett csecsemő holttestéhez sokszor még az előrehaladott rothadásos folyamat ellenére sem mer hozzányúlni. Az általa szándékozott, köztereken való elhagyás ez ok miatt elmarad.

Az elkövetési módokat értékelve elég szétszórt adatokat kapunk. Gyakoriságát tekintve a fojtás áll első helyen, ugyanis az összügyek (51) közül 25 esetben a fojtás volt az elkövetés módja. Az eszközzel elkövetett ölési cselekmény, a szűrés mindössze egy esetben fordult elő. Ugyanígy minimális számadat ad a tárgyhoz való útés eseteinek száma, mindösszesen két esetben fordult elő. A másik jelentős, nagy számban való elkövetésmód az elhagyás, vagyis az újszülött ellátására, gondozására vonatkozó szülői magatartás elmaradása. Ezen eseteknek száma 21. Ez az elkövetési mód elsősorban azon eseteknél fordul elő, ahol ténylegesen kimutatható a szülés alkalmával, illetve utána fellépő rendkívüli állapot, akár eszméletvesztés is. Ennek megléte elsősorban bírói mérlegelés kérdése, de a cselekmények - szülési cselekmények - speciális jellegére tekintettel ezt az állapotot vélelmezzni kell.

Az elkövetési módok vizsgálatánál - összehasonlítást téve a klasszikus emberölési esetek elkövetési módjával azt láthatjuk, hogy a gyermekölési ügyeknél a fojtás, mint elkövetési mód jelentősen nagyobb számmal szerepel.

A fojtás, mint elkövetési mód önmagában is kegyetlen, brutális elkövetési módnak minősül, elsősorban emberölési eseteknél. A gyermekölésnél ugyanakkor szinte természetesnek vesszük, hogy a szülőanya rendelkezésére ez az ölési mód a legkínálkozóbb.[] Szinte ösztönösen cselekszik, amikor a világra jött újszülött mozgását, sírását észlelve nyakát megszorítja megfojtja.

Az emberölési eseteknél, amikor egy öreg, beteg, magatehetetlen embert ilyen módon ölnék meg, rendkívül durva elkövetési módnak minősítjük, még akkor is, ha a különösen kegyetlen elkövetési módot nem valósítja meg, hiszen köztudott, hogy e minősítő körülmény megállapításának feltétele, hogy a sérülések jelentős része élőben keletkezzen, tehát a normálisnál nagyobb szenvedést okozzon.

Kétségtelen viszont, hogy a fojtást, mint ölési cselekményt, ha a minősítő körülmények között nem is, de a súlyosító körülmények között értékelik a bíróságok. Ugyanez viszont a gyermekölések elkövetőire nem vonatkozik, holott a magatehetetlen, idős ember vagy a magatehetetlen újszülött e tekintetben egy kategória alá esne.

Az elkövetés módjának vizsgálatok már érezhető volt, hogy az elkövetések eszköze az ügyek jelentős százalékában a kéz volt. Az összügyek közül 27 esetben fordult elő, hogy a szülőanya kizárólag a kezével - fojtás, illetve útés útján - követte el a cselekményt. Az egyéb elkövetési eszközök - kivétel az egyetlen szűrőeszközzel elkövetett cselekmény - nem értékelhetők, mert passzív magatartással valósult meg az ölési cselekmény, az elhagyással, illetve a gondozási kötelezettség elmulasztásával.

Bár az új büntető törvénykönyv szakított a *házasságon kívül teherbe esett illetve szülő nő megkülönböztetésével - amely a megváltozott társadalmi viszonyokra tekintettel természetes is* - mégis az esetek nagy részénél a szegényeztetés volt a motívum. Ítélezési gyakorlatukban a bíróságok erre figyelemmel vannak. Ha ez igaz - márpedig az esetek ezt bizonyítják - akkor e körülményt a jogalkotónak is figyelembe kellett vennie.

A gyermekölés elkövetői közül a vizsgált 5 évben egyetlen büntetett előéletű sem fordult elő. Az abszolút számok törvénye alapján ebből az adatból - némi merészséggel - az a következtetés is levonható, hogy a felderítetlen 20 elkövető sem, vagy csak minimális számban volt büntetett. Az a következtetés azonban már egyértelműnek látszik, hogy a gyermekölés tettesei - nagyobb része fiatal lány - nem a szokásos bűnözők köréből tevődnek össze, tehát nem olyan személyek, akik a társadalommal szembenállók, megrogzók, konok bűnözők lennének. [...]

A gyermekölés tettesének korát vizsgálva az a következtetés vonható le, hogy a veszélyeztetett kor e tekintetben 18-25 év között van. Fiatalkorú elkövető mindössze 5 volt, de a 25 éves kort meghaladó elkövetők száma is minimális. *Az elkövetők nagy többségében leányanyák, akik házasságon kívül teherbe estek és félve a házasságon kívüli szülés következményeitől, ily módon szabadultak meg újszülöttjeiktől.* Stabill, kiegyensúlyozott családi életet egyikenél sem találtunk, és e körülményeik szinte szükségszerűen vezettek az ölési cselekmény elkövetéséhez. [...]

Az elkövetők jelentős része - mint korábban már említettem - leányanya volt. A befejezett ügyek közül mindössze 8 eset volt olyan, ahol a tettes házassági kötelékben élt. Az ügyek vizsgálódása azonban valamennyi ügynél feltárta, hogy a még törvényesen fennálló házasság megromlott. Tulajdonképpen ezekben az esetekben is a házasságon kívül teherbe esett nő állapotát kell vélelmeznünk. Helyzetüket, körülményeiket tekintve a leányanyákkal esnek egy tekintet alá.

Az elkövetők iskolai végzettsége szinte kizárólag 8 általános, illetve ennél is kevesebb általános iskolai végzettséget mutat. Mindössze 4 eset fordult elő, amikor az elkövetők középiskolai végzettséggel rendelkeztek. E körülmény önmagában is következtetési alapot ad az elkövetők műveltségi fokára, általános ismereteikre.

Az életben való járatlanságukra jellemző, hogy talákoztunk olyan elkövetővel, aki egyszerűen nem ismerte a fogamzásgátlás, illetve a terhesség megszakítás lehetőségeit. Az elkövetők iskolai végzettsége tulajdonképpen foglalkozási körüket is meghatározza. Értelmiségi munkakört betöltő elkövető kettő volt. A többség szak-, illetve segédmunkási munkakörben dolgozott.

A gyermekölés tettesének lakásviszonyait tekintve az albérlet, illetve a munkásszállón való elhelyezés jelentkezik túlsúlyban. Albérleti viszonyba sorolandók azok, akik családtagként vannak bejelentve. Ennek a viszonynak az igazolását semmilyen hatóság nem kéri, nem ellenőrzi. Ez a lakásviszony egyben a nyílt helyen történő szülések számát is igazolni látszik, ugyanis a legtöbb ilyen körülmények között lakó elkövető többedmagával lakik egy szobában, így a szülést kénytelen a lakóhelyén, lakószobán kívül lefolytatni. Hét esetben talákoztunk, ahol az elkövető főbérleti lakással rendelkezett, s a szülés itt történt.

*A gyermekét megölni kívánó any*a terhességét rendszerint titkolja. Teszi ezt azért, mert a terhesség tényét is el akarja titkolni, *az ölési cselekményre előre készül.* Ez önmagában azt is jelenti, ha valamilyen komplikáció nem fordul elő, a rendszeres terhesrendeléseken sem vesznek részt. Az esetek közül 5 elkövető vett részt terhesgondozáson, de akkor is csak terhességének első időszakában. Ez a vizsgálat még kizárólag a terhesség tényének megállapítására szorított. Amikor a terhesség a vizsgálatok eredményeként ténykérdéssé vált, már a terhesrendelésekre sem mentek el. Ez ok mellett a terhesrendelésen való részvételt magyarázza a házasságban élő nők részéről az a körülmény, *hogy ha időlegesen is, de volt remény a házasság helyreállítására, a leányanyáknál pedig a férjhezmenetelre. Amikor az idő múlásával ez a remény szertefoszlott, már következetesen készülnek az újszülött megölésére, következképp a terhesgondozást sem veszik igénybe.*

Ha összehasonlítást teszünk a gyermekölések száma, valamint az újszülöttek száma, a terhes nők száma, illetve a művi vetélések száma között, a következő megállapításokat tehetjük:

Az újszülöttek száma a szereplő 5 évben folyamatosan emelkedett, ezzel szemben - különösen az utóbbi két évben - a gyermekölési ügyek száma különösen csekély az újszülöttek számához viszonyítva. Az újszülöttek számának növekedése *természetes következménye az utóbbi években bekövetkezett anya- és csecsemővédelmi intézkedéseknek.* Ezek a jelentős intézkedések megfelelően magyarázzák a születések számának folyamatos emelkedését.

Remélhető, hogy az elkövetkezendő években éppen a hathatós intézkedések kapcsán ez a kép még kedvezőbben fog alakulni

A terhes nők számához viszonyítva a gyermekölések száma ugyancsak elenyészően csekély. A terhes nők számát nézve a vizsgált öt év során emelkedés nem mutatható ki. Az 1969-es év volt a legkedvezőbb, itt némi emelkedés volt látható. *A művi vetélések száma meglepően nagy.* Ha csekély mértékben is, de az elmúlt

öt év során bizonyos csökkenés tapasztalható. Az viszont ténykérdés, hiszen a terhes nők számához képest 60% feletti a vetélések száma, hogy még mindig alacsony a tényleges szülések száma.

A fentiekben említett statisztikai adatok természetesen a hivatalos képet adják, a Statisztikai Hivatal, illetve az Egészségügyi Minisztérium rendelkezésére álló, orvosi nyilvántartásokból merített adatokat tartalmazzák.

Ebben a képben a gyerekölések tetteseinek adatai nem szerepelhetnek, hiszen terhesgondozásra elenyésző számban jártak. Ölési cselekményük pedig nem nyert itt értékelést.

Ha összehasonlítást teszünk a magzatelhajtások és a terhes nők száma között, azt látjuk, hogy a bűntetések száma, gyakorisága ugyancsak elenyésző. Ez korántsem azt jelenti - megítélésem szerint - hogy a büntetési kategória ilyen kis számban fordult elő.

A nyomozások gyakorlata azt bizonyítja, hogy elsősorban akkor sikerül felderíteni ezeket a bűncselekményeket, ha a beavatkozás kapcsán valamilyen komplikáció merül fel, tehát a beavatkozást végző orvos vagy egyéb személy a műtétet befejezni nem tudja, és egészségügyi intézménybe került a magzatelhajtást szenvedő.

A felderítés nehéz, mert a cselekmény titkolt és komplikáció nélküli esetben az is marad. Ehhez hozzátartozik még az is, hogy a törvény nemcsak a magzatelhajtást végző orvost, hanem a magzatelhajtást szenvedő nőt is büntetéssel fenyegeti, így az adatszolgáltatás részükről - tekintve hogy mindketten terhelti jogállásúak - nem várható.

A szereplő öt évben a befejezett gyerekölési ügyeken túlmenően 7 olyan ügyben dolgoztunk, ahol újszülött sérelmére ölési kísérletet hajtottak végre.

A felderítési eredményességet vizsgálva látható, hogy a 26 ismeretlen tetteses gyerekölési ügyből 6 ügyben sikerült eljárásunk során a tettes kilétét megállapítani. Ez százalékos arányban kifejezve kb. 25%-os eredményességnek tekinthető. Már az eddigi leirtakból is némi képet kaphatunk a gyerekölési ügyek felderítési nehézségeiről, de a témát tekintve feltétlenül szükséges az alábbiak megemlítése:

- a gyerekölési ügyek speciális jellege miatt a felderítés jelentős nehézségekbe ütközik, mert az ölési cselekményekre rendszerint titkolt és sikeresen titkolt terhesség után kerül sor. Ha a terhességet a lakó- és munkahelyi környezetben eredményesen eltitkolta és a szülés alatt sem került sor komplikációra, későbbi orvosi beavatkozásra, akkor a szülőanya létét lehetetlen megállapítani.

- az élveszületés bizonyításában is problémáink vannak. Az előrehaladott rothadás, a holttest megcsonkítása, elégetése alkalmával, még ha a szülés tényét tudjuk is bizonyítani, az élveszületést már kevésbé. Márpedig hiába állapítjuk meg a terhességet, a szülést, ha az anya azzal védekezik, hogy az újszülött holtan jött a világra, ennek ellenkezőjét bizonyítani nem tudjuk.

- Gyakori elhagyási mód, hogy az újszülött holttestét kukasedénybe teszi a tettes. A kukasedényeket rendszeresen ürítik, és annak tartalmával együtt az újszülött holtteste is a szemét-lerakóhelyre kerül. Ez önmagában kedvező lehetőség lenne számunkra, de sajnos a kukáskocsi oly mértékben darabolja, roncsolja a holttestet, hogy az ürítés után megtalálni már nem lehetséges. Több ügyben is előfordult, hogy a csecsemő holttestét ezen ok miatt már megtalálni nem tudtuk.

A vizsgált öt évben gyerekölési témában 5 esetben kezdeményeztünk operatív adatgyűjtést. Ezek közül kettő ügyben konkrét jelei mutatkoztak annak, hogy a terhes anya a szülést követően a gyermekét meg akarja ölni. Intézkedéseink eredményeképp mindkét esetben biztosítottuk a zavartalan szülést, majd az újszülött állami gondozásba vétele iránt intézkedtünk. További két ügyben megállapítottuk, hogy bűncselekmény nem történt, míg egy ügyet magzatelhajtás gyanújával a IX. kerületi rendőrkapitányságnak átadtunk.

A fentiekből látható, hogy valamennyi operatív adatgyűjtésünket eredményesen zártunk le.

Az ügyekben alkalmazott eszközöket és módszereket illetően az alábbi képet kapjuk: bűnügyi és operatív priorálás 6, környezettanulmány 3, ügynökség 1, társadalmi kapcsolat 4, hivatalos kapcsolat 4.

III.

A gyerekölési ügyek eredményes felderítése szükségessé teszi az összcsoportos tevékenység megszervezését, állandó ébrentartását. Ennek érdekében kialakítottuk azt a rendszert, hogy az ismeretlen tetteses gyerekölési ügyeket azonos előadók kezeljék, végezzék a nyomozati ténykedéseket. Az egyéb célokon kívül ezzel azt is elértük, hogy a gyerekölési ügyek felderítésében ezek az előadók a nagy tapasztalatra tekintettel széles körű szakismeretre tettek szert. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a megyei rendőrkapitányságok is hasonló rendszert vezettek be. Ez lehetővé tette, hogy a gyerekölési ügyek előadói egy-egy konkrét ügy kapcsán is - de egyébként is - a gyerekölést érintő általános kérdésekben közvetlenül tárgyaljanak, kicseréljék a tapasztalatokat, gondolatokat.

A meglévő állandó garnitúra egymást kölcsönösen segíti, mindennapi problémáikat megbeszélve eredményes bűnüldöző munkát fejtenek ki az adott ügy kapcsán a szükséges tájékoztató és egyéb megkereséseket is teljesítik, illetve ezúton is tájékoztatják egymást, kéri egymás segítségét. A tapasztalat az, hogy ez a kölcsönös segítség minden esetben gyors és szakszerű munkavégzést jelent.

Speciális helyzetünkre tekintettel külön fontosságot tulajdonítottunk a Pest megyei rendőrkapitánysággal és ezen belül is a Budai Járásai Rendőrkapitánysággal történő szoros munkakapcsolat kialakítására. Ezt az intézkedésünket az a körülmény szorgalmazta, hogy *Pest megye területéről, tehát Budapest peremkerületéről nagyon sok fiatal nő jár be dolgozni budapesti üzemekbe.* Ezt a kettősséget a gyerekölés területén oly módon igyekeznek kihasználni, hogy a szülést, a gyermek elhagyását külön-külön területen oldják meg, így a lebukás veszélyét csökkentik.

A vidékről bejáró terhes nők ellenőrzése a lakókörnyezetben nélkülözhetetlen, mert hiába keressük egy Budapesten talált csecsemőholttest „tettesét”, ha az vidéken lakik, és csak dolgozni jár be.

Budapest területén a kerületi közrendvédelmi szolgálat igénybevétele mutatkozott a legfontosabb feladatnak. Indokolta ezt az a körülmény, hogy a közrendvédelmi szolgálat rendelkezik az adott területen a legnagyobb helyi és személyi ismerettel, így a terheségekről, azok megszűnéséről is a legtöbb adatot szolgáltatják.

Különösen jó a munkakapcsolat a VIII., XI., XIII., XVII., XVIII. kerületi rendőrkapitányságok közrendvédelmi állományával.

Az Életvédelmi és Rablási Alosztály önálló önkéntes rendőri csoportokkal rendelkezik. A gyerekölési ügyek felderítésébe az önkéntes rendőri csoportokat is bevonjuk. Az általuk kifejtett munka elsősorban az adatgyűjtésre terjed ki, de a számukra beütemezett portyaszolgálatot is sok esetben a szakterületre végrehajtandó feladatokra tervezzük.

Önkéntes rendőreink tevékenysége eredményesnek mondható.

A cselekmények jellege miatt szükségessé vált a felderítésbe a társadalmi kapcsolatok széleskörű bevonása is. A velük való állandó kapcsolat egyik záloga az e területen végzett munkánk eredményességének. Elsősorban a szülőotthonok azok az intézmények, amelyek a legtöbb segítséget adják munkánkhoz. Velük, illetve a vezetőikkel és középkezelőkkel való kapcsolatot kétirányú. Egyrészt teljesítjük azt az évi 30-40 megkeresésünket, amelyeket a veszélyeztetett terhes anyák felkutatása, ellenőrzése érdekében küldenek hozzánk.

Ez a tevékenységünk tulajdonképpen a megelőzést szolgálja, ugyanis a rendőrség beavatkozása a még fennálló terhesség alatt kizárja a későbbi ölési cselekményeket. Másrészről a mi kérésünknek is minden esetben eleget tesznek, amely elsősorban egy-egy ismeretlen ügyben az anya felkutatását célozza.

Ma már gyakorlat, hogy minden olyan esetet jelentenek, amikor valaki szülés utáni állapottal kerül kórházi felvételle, de gyermekéről elszámolni nem tud.

A szülőotthon túlmenően a kerületi SZTK-val, a kórházakkal, a nőgyógyászati szakrendelőkkel, a Fővárosi Tanács VB Egészségügyi Főosztályával is megteremtettük a gyümölcsöző kapcsolatot. Ezen intézkedéseknél elsősorban arra törekedtünk, hogy az ápolónókkal, szülésznőkkal, védőnőkkel közvetlen, személyes kapcsolatunk legyen, hiszen ők azok, akik a betegekkel közvetlenül érintkezve a legtöbb ismeretanyagot tudják összegyűjteni, szolgáltatni.

A Pest Megyei Közrendvédelmi Szolgálat fontossága mellett a Pest megyei egészségügyi szolgálat is olyanként jelentkezett, amellyel kapcsolatunkat ki kellett építenünk. Ezt a már előzőekben vázolt az a körülmény indokolta, hogy a lakóhely szerint illetékes egészségügyi intézmény veszi fel a betegeket, akiről ily módon adatokkal rendelkeznek, *tehát a későbbiek során terhességével kapcsolatban el is tudják számolni. Ezekről a betegekről - terhes nőkről különösen, ha Budapesten dolgoznak, adatokat kell rendelkezniük.*

A Büntető Eljárásjog (Be. 13§) kötelezővé teszi a rendőrhatalóság részére, hogy a büntett elkövetését lehetővé tevő okokat feltárja és azok megszüntetésére a szükséges intézkedéseket tegye. Az emberölési ügyek gyakorlata - és így természetesen a gyerekölési ügyeké is - azt bizonyítja, hogy e területen a szignalizációs lehetőségünk korlátozott. A törvény szövegezése szerint feladataink tulajdonképpen nem jelentkeznek, hiszen e cselekmény elkövetését lehetővé

tevő okok rendszerint az elkövető személyében rejlő körülményekkel magyarázhatóak. Nincs tehát személy vagy szerv, akinek vagy aminek a megelőzés érdekében egy-egy konkrét ügy kapcsán szignalizáljunk.

A fentiek ellenére úgy érezzük, hogy e körbe tartoznak azok az intézkedéseink, amelyet az egészségügyi intézmények felé teszünk, rendszerint különböző ellenőrzést szolgáló intézkedéseink érdekében. Ilyen volt pl. az, hogy észleleteink szerint a terhesrendelésen jelentkezett személyek hamis adatokat diktáltak be az orvosi rendelőkben. E hamis adatok alapján a terhes anyát a későbbiek során megtalálni nem lehetett. Átiratban kértük a Fővárosi Tanács VB Egészségügyi Főosztályát, hogy a *terhes nők rendelésén a személyi igazolvány számának felírását is eszközözzék*. Ugyanilyen intézkedésünk volt, amikor kértük, hogy az ismeretlen tetteses ügyekben kiadott Tájékoztatóinkat ne csak a Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztálya alá tartozó kórházak, hanem az Egészségügyi Minisztérium alá tartozó kórházak is - mint például a Szövetség utcai Kórház - megkapják.

IV.

A bevezető részben már említettem, hogy a Büntető Törvénykönyv nem tesz különbséget az emberölés és a gyermekölés között. A BTK 253 § (1) bekezdése szerint a cselekmény büntetési tétele 5-15 évig tartó szabadságvesztés. Ez önmagában arra a következtetésre ad lehetőséget, hogy a gyermekölésekért is e minimum és e maximum között kellene a büntetést kiszabni. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy egyetlen gyermekölési ügyben sincs öt évet elérő, vagy azt meghaladó büntetés, sőt az ügyek többségében egy-két évi szabadságvesztést szabnak ki. Ennek alapján joggal vetődik fel, szükséges-e egyáltalán egy törvényi tényállásban kezelni e két cselekményt. Ezt a véleményt elsősorban azzal lehet indokolni, hogy az emberek tudatában végbement fejlődés nem volt olyan gyors, mint társadalmi életünk egyéb területén.

Ma még elsősorban vidéken megvetik, elítélik, sokszor a család elzavarja a házasságon kívül teherbe esett lányt.

Ezt a helyzetet egyébként a bíróságok sokszor ítéletükben is kimondják. Másrészt helyeselve az egységes szerkezetbe foglalást, azt lehet mondani, hogy törvényeink humánus volta (BTK 68§ (1), (2)) az enyhítő szakasz megteremtésével és *alkalmazásával lehetőséget ad a minimum alatti büntetési tételre*. Nyilván az esetek összes körülményeinek értékelése alapján - *de elsősorban figyelembevételre azt, hogy a szülő nő a szülés alatt és után kivételes testi és lelki állapotban van - ez a leszállított büntetési tétel természetes*. Mégis a fentiekben említett kettősség a jogszabály és a bírói gyakorlat között fennáll, amely elsősorban anyagi jogi probléma, tehát nem tartozik a tanulmány keretei közé.

Fontossága munkánk területén abban jelentkezik, hogy befolyásolja-e negatív irányban a gyermekölési ügyek területén végzett munkánkat? Úgy érzem, elszögezhető, hogy munkánkra nincs negatív hatása. [...]

Egyes kerületi rendőrkapitányságok közrendvédelmi állományával a kapcsolatunk nem kielégítő. Nincs állandó, élő kapcsolat, csak alkalmyszerűen végeznek gyermekölési ügyekben felderítő, adatgyűjtő munkát.

A gyermekölési ügyek helyszíni halottszemléit rendkívüli pontossággal kell végezni. Az általános tapasztalat az, hogy a bizottságok kellő szakismerettel látják el feladataikat és mindazon körülményeket rögzítik, amelyek a bizonyítás érdekében szükségesek. [...]

V.

A gyermekölési ügyek értékelése során az alábbi olyan feladatok merültek fel, amelyek tekintetében folyamatos intézkedéseket kell tennünk.

1. Felhívást bocsátunk ki a Fővárosi Tanács VB Osztályán keresztül, melyben kérjük az üzemorvosi rendelőket, hogy a terhes leányokat fokozott figyelemmel kísérjék, rendszeres vizsgálat alatt tartsák.

Az ellenőrzés során felmerülő problémákról tájékoztassák a lakhely szerint illetékes nőgyógyászokat, az illetékes védőnőket, szükség esetén a rendőrséget.

Munkahely, lakhelyváltás esetén e tényről értesítsék az illetékes egészségügyi szerveket.

2. A Fővárosi Tanács VB Egészségügyi Főosztályán keresztül felhívást intézünk a kerületi nőgyógyászok vezető főorvosai felé, melyben kérjük a terhesrendelésen megjelent és visszarendelt terhes nő meg nem jelenése esetén a kerületi védőnőt értesíteni az ellenőrzés azonnali folyamatba tétele érdekében.

3. Átiratban kérjük a Fővárosi Tanács VB Egészségügyi Főosztályát, hogy intézkedéseket tegyenek a *munkásszállói lakosok* egészségügyi felvilágosítása érdekében. Ennek módját előadások szervezésében, megtartásában látjuk, amelyek foglalkoznának a terhesség megszakítások lehetőségeivel, a fogamzásgátló szerek alkalmazásával és az egyedüli szülés veszélyeivel.

Ugyancsak e témakörben rendőrségi szervezésben jogpropaganda jellegű előadások szervezésének szükségességét látjuk, amelyek áttekintést adnának a munkásszállói lakosoknak a gyermekölés jogi és egészségügyi következményeiről

4. Sajtótájékoztató útján rövid áttekintést kell adnia gyermekölési ügyek alakulásáról, melyről sajtó útján az olvasók is tájékozódást nyernének.

5. Az egészségügyi intézmények (kórházak, nőgyógyászatok, szülészetek) vezetői részére tájékoztatást kell tartani a gyermekölési ügyek tapasztalatairól, az összműködést elősegítő körülményekről.

6. Minden ügyet értékelünk abból a szempontból, hogy van-e lehetőség konkrét „szignalizációs” tevékenységre. Ha igen, ezzel a lehetőséggel minden esetben élünk.

7. A kerületi kapitányságok közrendvédelmi állományával történő jó kapcsolat kialakítása érdekében rövid tájékoztató adunk gyermekölési ügyekben szükséges teendők ismertetésével. A tájékoztató szükség szerint kiegészítjük a közrendvédelmi parancsnokok szóbeli eligazításával is.

8. A helyszíni szemlebizottságok vezetőivel megbeszéljük a gyermekölési ügyek problematikáját. Felhívjuk a figyelmet a bizonyító jellegű körülmények alapos feltárására, a hatósági tanúk fontosságára.

Budapest, 1972. január 20.

dr. Palkó Jenő rendőr ezredes, osztályvezető

Nytsz: 1175-1371/1972.

Készítette: dr. L. L./K. T-né

Készült: 45 példányban

Kapják: Elosztó szerint

Jelzet: MOL XIX-B-14 ORFK 325. doboz

Címkék:

[terhesség](#) ^[2]

[gyilkosság](#) ^[3]

abortusz ^[4]

1960-as évek ^[5]

Kiadás: 11. évfolyam (2011) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/a_remeny_szerfefoszlott.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/a_remeny_szerfefoszlott.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/terhesseg>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gyilkossag>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/abortusz>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1960-evek>